

Wie

zicht op het Spaarne en de Lichtfabriek

Maakt

het Spaarne met het politiebureau en de Adriaan

Haar

het bolwerk

lem?

de Leidsevaart met links de stadschouburg

Editie 01 lente 2015

Wie Maakt Haarlem? is een kwartaaluitgave met artikelen en opinies over de stad Haarlem. Het is een blad om observaties en verwondering te delen met mensen die daar in geïnteresseerd zijn en zo de discussie over de stad levendig te maken en actueel te houden.

Het is een uitgave van het cross-disciplinaire platform Wie Maakt Haarlem. Een platform voor betrokken Haarlemse ruimtelijke professionals die actief willen bijdragen aan de stad.

Wil jij ook een bijdrage leveren? Kijk op www.wiemaakthaarlem.nl of stuur een e-mail naar magazine@wiemaakthaarlem.nl.

DE ALLEREERSTE EDITIE!

Arjan Luiten · *Wie Maakt Haarlem* · info@wiemaakthaarlem.nl

Met enthousiasme presenteert het platform *Wie Maakt Haarlem* en alle betrokken ruimtelijke professionals hierbij de eerste editie van *Wie Maakt Haarlem*?

De uitgave is bedoeld om geïnteresseerde Haarlemmers te inspireren en te informeren over actuele en relevante vraagstukken over de stad. Daarnaast is het een kritisch podium met opiniestukken, actueel commentaar of persoonlijke thema's en observaties. Het is een uitnodiging voor betrokken Haarlemmers om onderwerpen die hen aan het hart gaan te delen en ter discussie te stellen.

Sinds april 2014 is de vraag *Wie Maakt Haarlem* het onderwerp in een klein en professioneel, gelijknamig platform. We organiseren activiteiten en wisselen kennis uit en dragen zo zonder antwoord te geven op de vraag bij aan de stad. Daarbij blijkt dit type vraag breder te leven! 2015 heeft als "Jaar van de Ruimte" het thema "Wie maakt Nederland" mee gekregen vanuit het organiserend comité. Met een kleine redactie hopen we ieder kwartaal een uitgave te maken vanuit het platform *Wie Maakt Haarlem*. Kijk ook op de website

www.wiemaakthaarlem.nl

WMH op fietsexcursie, De Amsterdamse Poort

DE VRAAG

Arjan Luiten · *Ontwerper* · arjan@studiosstate.nl

Zo soms stel je jezelf een vraag die maar in je hoofd blijft zitten. En dan bedoel ik niet piekerend, maar inspirerend. Zo bleek na de prettige ingeving, de vraag *Wie Maakt Haarlem?*, op vele manieren uit te leggen. Door de nadruk anders te leggen verandert namelijk de vraag.

"Wie"

Wie heeft in het verleden Haarlem gemaakt? En nog interessanter, wie gaat het doen? Kan iemand, een individu eigenlijk wel een stad maken? Kan de gemeente nog wel een stad maken? Daarnaast is de wie ook uit te leggen als een uitnodiging, zo van "voel je je aangesproken, doe mee!"

"Maakt"

Wat betekent maken? En is er iets, een ding, een kerk aan te wijzen als de definitie van Haarlem? Is een stad überhaupt nog wel maakbaar? En het mentale aspect, wat voor mij Haarlem maakt, is voor jou misschien niet relevant. En de tijdsperiode, is maken tijdelijk of voor de eeuwigheid?

"Haarlem"

En Haarlem, wat is Haarlem. Is het te definiëren? Stopt het bij de gemeentegrens? Of is het een onderdeel van de metropool-regio Amsterdam, zoals Harlem dat van New York is? Is het te vatten in woorden, of in beelden? Is het alledaags, als andere steden of wijkt het af, en waarin?

Kortom, nog genoeg te doen!

PUBLIEKE BIJENKOMST NAJAAR 2015!

Max van Aerschoot · *Stadsbouwmeester Haarlem & Arjan Luiten*

De stad bevindt zich op een kantelpunt. De stad groeit; in mensen met al hun verwachtingen en ambities; en in belang als culturele en economisch identiteit. Tegelijkertijd zijn we over de houdbaarheidsdatum van onze huidige stedelijke regelmechanismen heen; de crisis heeft de bouw en de stadsontwikkeling stevig te pakken genomen, de crisis dwingt de gemeente te bezuinigen, keuzes te maken en terug te treden waar het kan. En zoals het gaat met kantelpunten, ze zijn spannend en onzeker, maar bieden vooral kansen, individueel, cultureel en maatschappelijk. Kortom, er gloort hoop!

Op zoek naar draagvlak wordt aan ons, belevers van Haarlem, gevraagd om mee te denken over de toekomst van de stad. De vraag is echter of de participatieve modellen waarmee de gemeente werkt toereikend zijn, geven ze ons een plek of mogelijkheden als stakeholder of initiatiefnemer en dragen ze bij aan een verbeterde kwaliteit van leven? Het lijkt er op dat we gezamenlijk, belevers en overheid, nog niet weten hoe we dat dat beste kunnen doen.

Het is in "2015, het jaar van de ruimte" tijd om onszelf, alle betrokken belevers, de vraag te stellen: *Wie Maakt Haarlem?* De vraag kent geen simpel antwoord, maar de vraag stellen is het begin van werken naar de toekomst. Daarom organiseren wij een grote bijeenkomst in het najaar van 2015 waarin alles openstaat voor discussie. Denkend aan de toekomst, vertrekkend uit het heden met respect voor het verleden. Op deze manier zoeken wij naar een betekenisvolle bijdrage aan de toekomst van de stad. Het is een uitnodiging, een onderzoeksvraag en een stelling ineen; *Wie Maakt Haarlem?*

Tijdens een inhoudelijk goed gevuld middagprogramma staan we stil bij thema's rond de vraag *Wie Maakt Haarlem?* Per thema zullen twee uiteenlopende opvattingen/sprekers het woord krijgen. Hierbij is het expliciet de bedoeling om de aanwezigen erbij te betrekken. Enerzijds met interruptiemomenten en anderzijds door continu de opvatting van het publiek te registreren. Mogelijk lukt het ook om in deelgroepen te discussiëren en te werken aan oplossingen. Geïnteresseerd? Stuur een e-mail naar bijeenkomst@wiemaakthaarlem.nl.

KANTOOR EN DE STAD FOR THE TIMES, THEY ARE A-CHANGING

Peter Oeberius Kapteijn · Project- & Conceptontwikkelaar · pok@werkterrein.nl · www.werkterrein.com · www.w-work.nl

Gedurende de afgelopen dertig jaar heb ik activiteiten ontwikkeld voor, in en rondom het kantoor. Als vormgever, prediker, organisator, adviseur, gebruiker en fantast. Er bestaat grote verwarring over de term 'kantoor', dus even de online 'Van Dale' er bijgehaald;

kan•toor (het; o; meervoud: kantoren)

01. schrijf- of werkkamer

02. bureau van een notaris, advocaat enz.

03. bedrijfsgebouw van een dienstverlenend bedrijf

Yup. Ik denk dat Van Dale's beste tijd er wel op zit, u niet? Dan maar naar Wikipedia, die ook een mooie uiteenzetting heeft;

Een kantoor kan een geheel bedrijf omvatten, bijvoorbeeld een verzekeringskantoor, of een onderdeel zijn van een organisatie of bedrijf. Ieder bedrijf van enige omvang heeft daarnaast een, al dan niet prestigieus, hoofdkantoor. Soms wordt een kantoor ook bureau genoemd, al slaat dat woord ook op de werktafel die in een kantoor gewoonlijk wordt gebruikt. Bureaus zijn in het algemeen kantoren die zich direct bezighouden met dienstverlening aan derden (klanten, cliënten, burgers). Zo zijn er reis-, uitzend- en zorgbureaus. Men spreekt daarentegen weer van een notariskantoor en een advocatenkantoor. Met het bureau wordt doorgaans ook het politiebureau bedoeld. Het bevel: mee naar het bureau belooft de klant weinig goeds.(...)

Ergo, het blijkt nog niet zo simpel om een fatsoenlijke omschrijving te geven van iets wat in de vorige eeuw nog een herkenbare bakstenen of betonnen rechthoekige doos was waar de administratie gedaan werd en waar op de bovenste verdieping de directie in vijf keer zo grote kamers zetelde dan haar medewerkers, ondersteunt door een legertje secretaresses.

kantoor van Facebook

Waar is anno 2015 dat kantoor?

De crisis lijkt voor even voorbij. Zij heeft het kantoor als hierboven door Van Dale en Wikipedia verwoord een belangrijke slag toegebracht. Het kantoor als fysiek verzamelpunt, annex administratief productiecentrum lijkt definitief opgehouden te bestaan. Het bestond reeds langere tijd uit het artificieel in stand houden van gebakken lucht. Artificieel doordat eigenaren hun objecten in de boeken hadden staan voor een waarde die van toepassing was bij volledig verhuurd, terwijl een groot deel vaak al langer dan drie jaar leeg stond.

Wat is de grondslag voor de leegstand? Ten eerste is de werkplek norm van 25 m² per persoon de afgelopen tien jaar gehalveerd (we hebben dus te veel aanbod) en ten tweede voldoen panden ouder dan tien jaar niet meer aan de eisen die vandaag de dag gesteld worden aan een 'gezond' pand (verouderde klimaattechnologie, verouderde IT-infra, CO₂-brakende en energieslurpende W-installaties, slecht geïsoleerde gevels, etc., etc.).

Overschot stenen

Er is op dit moment in Nederland 8.660.000 m² beschikbaar ^[01], wat genoeg is om meer dan 500.000 FTE's (ook een term uit de vorige eeuw die naar het archief kan?) te huisvesten. De wereld heeft zich door de onstuimige opkomst van IT en internet een 180% kantelend werkprofiel aangemeten. We hoeven niet meer naar dat bureau op onze kamer/afdeling, omdat daar onze computer staat en onze kast en ons ladeblok. (bijvangst van deze zin: het faillissement van de helft van het aantal kantoormeubilairfabrikanten in de afgelopen tien jaar in Europa).

For the times, they are-a changing ... [Bob Dylan]

Nieuwe kantoorterminologie 2015: 'cloud, crowd, collaboration, SAAS, agile, scrum ...'. Herkent u dit? Alles lijkt vloeibaar. Teams die op projectbasis voortschrijdend samenwerken. Op 'eigen' of 'derdenlocaties' en/of online participierend middels video-applicaties. Devices, apps en ter plekke gemalen koffie zijn ons nieuwe gereedschap, de wereld ons speelveld. Play global, act local. De werkplek moet uitnodigend, duurzaam en goed bereikbaar zijn. Liefst om de hoek. En een hoog service-niveau bieden, gekoppeld aan weergaloze espressomachines en groen gebakken broodjes. En een gym om de hoek. De secretaresse is een functie, annex term uit het verleden. Zij is vervangen door een PA, liefst in bezit een meestertitel en baristacertificaat. De grote betonkolossen langs de snelweg zijn passé en derhalve voer voor herbestemming. Studentenhuisvesting? Greenhousing? De stad is in. Reuring, dynamiek, interactie; 24-7.

It will never be the same again

Het hierboven geschetste is wel degelijk serieus bedoeld. Niet alleen werk en werkplek, maar ook werkgever, de tooling en niet onbelangrijk: de 'work-attitude' is in beweging. Het oude adagium, waarmee de familie Brenninkmeijer (C&A) hun medewerkers vorige eeuw emplooi bood (wij zorgen voor u tot in het graf) is vervangen door een bijna Amerikaans model waarbij we expertise zoeken op dagbasis. Of langer. Maar nooit langer dan nodig. De nieuwe opdrachtgever zoekt optimale flexibiliteit en minimale ballast. 'Wij gaan ervan uit dat u zelf zorg draagt voor een entiteit die uw sociale lasten en fiscale afdracht regelt' (ter indicatie: mijn stiefdochter van 23 mag een maandelijks factuur indienen en regelt de rest zelf maar).

ZP'er, de nieuwe werkelijkheid

De onstuimige opkomst van de zp'er (zfp-definitie POK: zfp'ers zijn meest ambachtslieden en veelal herkenbaar aan een busje met of zonder buitenlands kenteken en

hebben inderdaad geen medewerkers).

De zp'er over wie ik het hier heb staat voor zelfstandig professional of kenniswerker en is een equivalent van ons Nieuwe Werken, een inmiddels wat stoffig geworden terminologie uit 2010. Het aantal zp'ers in Nederland schommelt rond de 600.000, zijnde bijna de helft van alle zelfstandigen en 10% van de werkende bevolking en hun aantal groeit als kool. Zij zijn 24 uur per dag actief, kunnen perfect multi tasken, hebben een iPad/iPhone als extended arm-attriboot, twitteren zich een slag in de rondte, hebben een LinkedIn-profiel van vier kantjes en zijn graag geziene gasten bij Spaces. Zij zijn oprecht ondernemer, of corporate drop-out van bijvoorbeeld de financiële wereld, waar ze officieel overtalig werden verklaard en toch iets anders moesten. Ondernemen tegen wil en dank? Er moet brood op de plank.

de nieuwe werkelijkheid

New kid in town

Kijk ook eens naar de 'schoolverlater' anno 2015. Ik mocht laatst gastcollege geven aan een hogeschool, waar bleek dat de toehorende groep voor 80% een notebook of pad op z'n schoot had, met één oordopje in half het college zat te volgen, half naar een Netflix-serie op het scherm zat te loeren, onderwijl whatsappjes typend naar vrienden en online gaming afwisseld met Facebookupdates. Hoe gaan we deze 'gasten' laten inbedden in onze kantoororganisaties? Daar is je werkplek, mevrouw Jansen zal je vertellen waar de koffie is en hoe laat we lunchen. Duh.

Community office

Het kantoor is zijn fysieke herkenning dus bijna kwijt, zijnde het gebouw. Wat rest zijn 'flag-offices' die ingezet worden als corporate clubhuizen, aangekleed en uitgerust in de geest en merkbeleving van die specifieke organisatie. Productie doen we vanuit anywhere. De werkers van nu en straks zijn naarstig op zoek naar een nieuwe vorm van huisvesting. In Haarlem waren we in 2007 zeer vernieuwend met het Touchdown Center. Een fullservice-huisvestingsconcept voor kleinschalige kantoorhouders (van huis uit opererende eenpitters). Het afgeschreven pand was opgedeeld in kleine kamers. Ideaal als persoonlijk kantootje en niet duur. Je betaalde geen huur, maar een gebruiksvergoeding (inclusief glasvezelgebruik, energie, gastheer en schoonmaakkosten). Op de derde verdieping was een centraal

café. Klant werden zij die behoefte hebben aan een disciplinaire 'werk'schil. Waar stress is, deadlines gehaald moeten worden en 'we' allemaal in het zelfde schuifje zitten. Niks vrijblijvendheid. Zelfstandig werken is heel wat anders dan alleen zijn. Je wilt niet alleen zijn, je wilt deel uitmaken van een proces. Dat betekent communicatie met anderen, sparren, te rade gaan, informeren, delen en vieren.

Voorloper van HNW: telewerken

Het begin jaren 90 ontwikkelde concept van telewerken werd door de toenmalige kantoorganger gezien als 'thuis opgesloten worden'. Het was een gevaar voor je carrièrekansen, want je was niet meer zichtbaar. Achter in je auto kratten met hangmappen en files, die van hot naar her werden gesleept. In werkelijkheid was het probleem het doorbreken van cultuur. De cultuur van gezamenlijk binnenkomen, je verhaal delen, samen lunchen, de herkenbare hiërarchie op de vloer die rust bracht en zekerheid. Als je niet op kantoor was, kon je niet serieus bezig zijn. Het was een eerste en al snel kansloze poging om vernieuwing te introduceren. Kantoor was voor alles de herkenbare en meetbare structuur van opereren. En we weten: cultuur laat zich niet in één nacht aanpassen. ISDN (twee telefoonlijnen: een voor data, een voor spraak) was gangmaker en buzzwoord binnen het telewerken. De herinnering: een piepend modem dat eindeloos stond te ratelen en waar transport van data zonder enige protectie overheen kroop. No show.

Hoe gaat het landschap eruitzien?

Het gaat hard vanaf nu. Dit artikel is voor een belangrijk deel geproduceerd bij de Brandmeesters-koffieshop in Haarlem. Een perfecte ambiance van geur, rust en mooie omgeving om de hoek, waar de wifi afdoende is en een barkruk en lange tafel als werkplek functioneert. Community & Shared Offices schieten uit de grond. Low and high-end, lokaal en in ketens. Dat niet alleen, er zullen vele nieuwe combinaties gaan komen, waarin kantoor gemixt gaat worden met andere processen; denk aan Retail & Office (redding voor V&D?; een vloer uitgerust als V&D SmartWorkCenter), Horeca & Office, Architectuur & Office, Showroom & Office, bepalende - publieke - gebouwen in stedelijke omgevingen met allure en op strategische locaties. Maar ook sharing ('wij hebben werkplekken leeg staan, kom en gebruik ze') en de nieuwste variant, Meetplan (businessmodel gelijk aan Airbnb), maar dan voor werk- en vergaderomgevingen bij jou in de buurt. De deeleconomie zal een revolutie teweegbrengen in gebruik en toepassing van bestaande omgevingen. De pub (public house) komt ons eigen huis, cq gebouw in. Wat alleen maar sterker zal worden is het 'wij'. Facebook is een semipublieke vorm van exhibitionisme (we laten alles van onszelf zien en delen dit met de wereld) die we en masse lijken te omarmen. Alweer een cultuurswitch; delen in plaats van voor je houden.

Haarlem

What's in it for us? In deze heerlijke, lommerijke stad nabij duin en strand hebben wij ook kantoren toch? De relatie tussen dit artikel en onze zakelijk huisvesting is meer dan ooit relevant. Het kantoor van voorheen is niet meer. Bestaat niet meer. De gemeente (als grootste werkgever) is recentelijk geherhuisvest in twee nieuwe

panden. Als je door de nieuwe 'backoffice' loopt is het muistil. Het is een aanland-omgeving, niemand meer een eigen plek. De architect heeft een signatuurplak gedaan, maar een en ander oogt nog een weinig steriel. Ziel is niet iets wat je kunt aanbesteden, dat moet groeien.

Kantoor-nieuwe-stijl is te vinden bij bijvoorbeeld Zaa-men op de Nieuwe Gracht, waar Jeroen van der Toorn drie jaar terug de guts heeft getoond om gastheerschap en service als businessmodel uit te rollen. Bedrijfsverzamelgebouwen veranderen naar een nieuwe vorm van serviceprovider. Geen vierkante meters meer wegzetten, maar dienstverlening aanbieden op uur-, dag- of maandbasis.

Zorgelijk is het wegtrekken van grote 'kantoorgebruikers' die leegstand achterlaten zonder zich erom te bekommeren (Fluor, 20.000 m² in Schalwijk, gemeente Haarlem 10.000 m² op de Grote Markt, provincie Noord-Holland, 6000 m², Zijlweg, Overveen). Zij zouden verplicht moeten worden te investeren in hun erfenis, opdat er nieuw leven mogelijk is. Die leegstand is tevens een uitdaging voor de toekomst.

[01] NVM mrt '15

ruimte en separatie in één

Urban Outfitter Office Pod

HET MASTERPLAN SPOORZONE VANUIT NOORD: EEN ANDER PERSPECTIEF, EEN ANDERE OPLOSSING!

Douwe IJskamp · Ruimtelijk Vormgever · douwe.ijskamp@gmail.com

In 2003 werd het Masterplan Spoorzone gepresenteerd. Een plan waar Haarlem trots op kan zijn, schreef de toenmalige wethouder ruimtelijke ordening. Het Masterplan is een uitwerking van het Ontwikkelingsplan Haarlem en het Structuurplan Haarlem en strekt zich globaal gezien van oost naar west uit over het gebied tussen de invalswegen vanaf de A9, de Amsterdamse vaart, de spoorlijn en de Bolwerken.

kaart uit het Masterplan Spoorzone van de gemeente Haarlem

Masterplan Spoorzone heeft vele ambities. De belangrijkste zijn dat binnen Haarlem de balans tussen wonen, werken en de daarbij horende verkeersstromen verbeterd wordt en dat Haarlem zijn plek binnen het Randstedelijke netwerk versterkt. Realisering van deze ambities moet ook leiden tot winst op het gebied van duurzaam wonen, zakelijke dienstverlening, cultuur en toerisme.

Mijn vraag is of het plan alleen lof verdient binnen de logica van het stadhuis, of dat het ook werkelijk een verbetering oplevert voor het gebied.

Het kritieke aan het plan Spoorzone is dat het de stad doorsnijdt in oost-westrichting, terwijl wonen en werken (plus bestuur en cultuur) juist belangrijke lijnen hebben in de noord-zuidrichting. De dikste kabels in de oost-westverbinding zijn het spoor en de weg die hier parallel aan loopt. De kinken in deze kabels ontstaan op de plekken waar de noord-zuidlijnen worden gekruist. Voor het antwoord op mijn vraag focus ik op waarschijnlijk de grootste kink in de kabel, namelijk de aansluiting van het stationsgebied op Haarlem - Noord via de Kennemerbrug.

Over de Kennemerbrug komen en gaan dagelijks duizenden voetgangers, fietsers, auto's en bussen richting oost, west, noord en zuid. In de ochtendpiek gaat het meeste langzame verkeer naar het station, om van daaruit naar het werk of afspraak te gaan. Het autoverkeer doet hetzelfde maar dan via de oost-west wegverbinding. Busvervoer gaat juist richting noord. 's Avonds hetzelfde patroon bij het huiswaarts gaan, maar dan in omgekeerde richting. Gevolg is dat de doorstroming in alle richtingen en voor alle verkeerssoorten steeds onderbroken wordt, opstoppingen geeft en voor overlast zorgt.

Deze situatie wil het stadsbestuur met het Masterplan Spoorzone aanpakken. Het stelt een pakket voor met drie maatregelen:

Maatregel 1: een fietsbrug over de Schotersingel.

Deze brug is het laatste stukje van de Rode Loper die vanuit het stadscentrum is uitgerold, maar helaas niet precies voor het station uitkwam. Kan volgens het stadsbestuur desondanks wel een handig 'olifantenpaadje' naar Noord opleveren.

Wie in Noord woont, weet dat zo'n paadje niets verbetert aan de situatie achter het station. Het geeft gemak, maar geen oplossing.

Maatregel 2: ontwarren van de verkeersknoop rond het station.

Aan de voorkant van het station lijkt dit redelijk gelukt, maar de dikste knoop zit aan de achterkant. De fietsenstalling is een verbetering en een oplossing van een parkeerprobleem. En de busbaan is een oplossing voor het doorstromingsprobleem. Maar beide gevallen ontwarren de verkeersknoop niet.

Voor de belangrijkste draad in deze knoop, het autoverkeer, ontbreekt - op de inzet van een paar verkeerslichten na - een plan. Dit is niet verwonderlijk. Wanneer vastgehouden wordt aan de bestaande verkeerssituatie is er ook geen andere oplossing mogelijk.

De noodzaak om met een aanpak te komen wordt hier echter niet minder door. De problemen als gevolg van de autoastroom worden steeds groter. Deze problemen beperken zich niet alleen tot de stationszijde, maar zijn ook te merken aan de andere kant van de Kennemerbrug, in de Frans Halsbuurt en de Transvaalbuurt. Beide buurten zijn rond 1900 uit de grond gestampt om iets te doen aan de woningnood onder arbeiders. Het zijn de dichtst bebouwde buurten van Haarlem, met een stratenplan dat is bepaald door eeuwenoude weggetjes. Door deze geschiedenis vormt de bebouwing nu een flessenhals voor het verkeer van en naar de Spoorzone, met als gevolg overlast voor de bewoners en weggebruikers.

De verkeersknoop aan de achterkant van het station ontwarren en de overlast in de aangrenzende buurten beperken, lukt alleen als het verkeer in de noord-zuidrichting anders naar de Spoorzone wordt geleid.

Maatregel 3: herstel van 'Rondje Bolwerken'.

Deze maatregel is niet bedoeld als een oplossing voor de verkeerssituatie, maar als een verbetering van de duurzaamheid en leefbaarheid binnen het gebied. In de woorden van het stadsbestuur: "De prachtige Bolwerken moeten weer de kroon op de binnenstad vormen met een grotere recreatieve functie."

In hetzelfde plan schrijft het bestuur dat door de Spoorzone Haarlem-Noord gescheiden wordt van de rest van de stad en dat deze scheiding sociaal-maatschappelijk sterk wordt gevoeld. "Gewenst zijn betere verbindingen tussen de verschillende stadsdelen rond de Spoorzone." Maar maakt het concept "de kroon op de binnenstad" deze scheiding niet juist sterker?

Gevoelsmatig wel, maar feitelijk niet. De binnenstad wordt door de oost-westverbindingen van de Bolwerken gescheiden. Vanuit Noord is de drempel naar de Bolwerken veel lager. Het is in de perceptie van het stadsbestuur dat de 'kroon' op het hoofd van koning binnenstad rust, terwijl in werkelijkheid Noord er waarschijnlijk (mee) gaat wandelen.

Is het dan ook niet veel logischer om de Bolwerken als een recreatieve, groene zone tussen binnenstad en Noord te beschouwen? Geen kroon, maar een aureool dat uitstraling heeft naar het hele gebied rondom de Bolwerken, van Deo Neo tot de Waarderpolder en van De Cronje tot en met de Stationsbuurt?

Het Masterplan hanteert een lineaire oost-westbenadering van het gebied, terwijl de werkelijkheid dwingt tot een matrixachtige manier van kijken om de knelpunten goed te kunnen beoordelen en aan te pakken. Geeft zo'n verandering van zienswijze ook andere oplossingen?

Met de 'matrixbril' op wordt zichtbaar dat de doorstroming via oost-westverbinding alleen beter wordt, wanneer het aantal kruispunten met de noord-zuidverbindingen minder wordt.

Het maakt ook zichtbaar dat de verkeersstromen te groot zijn geworden voor de oude buurten waar het verkeer van en naar Noord zich doorheen wurmt. Voor het langzame verkeer dat gebruik wil maken van het openbaar vervoer is geen andere route mogelijk. Het autoverkeer is voor zijn bestemming niet aangewezen op het station en kan een alternatieve route nemen, waardoor het niet meer door de flessenhals van de oude buurten hoeft. Voor het busverkeer van en naar het noorden is het eenvoudiger om vanachter het station te vertrekken, dan vanaf de Jansweg, mits er een goede aansluiting is op het station.

Wanneer doorgaand autoverkeer wordt geweerd uit de Frans Halsbuurt en het busverkeer vanaf het Frans Halsplein vertrekt, komt het wegdek van de Kennemerbrug vrij voor een andere functie.

Door dit deel - met respect voor de aanwezige bomen - te overkappen, kan het worden gebruikt als fietsstalling en voor andere voorzieningen. Het dak van de

overkapping kan een brug worden naar het station, door een aansluiting te maken op perronniveau.

Op deze manier hoeft het langzame verkeer niet meer gelijkvloers de oost-westverbinding te kruisen. Fietsverkeer van en naar het centrum kruist de verbinding bij de bestaande punten aan het einde van de Kruisweg en de Jansweg. Samen met het verdwijnen van de kruisende auto- en busverkeersstroom zijn er zo zes knelpunten op de oost - westverbinding minder.

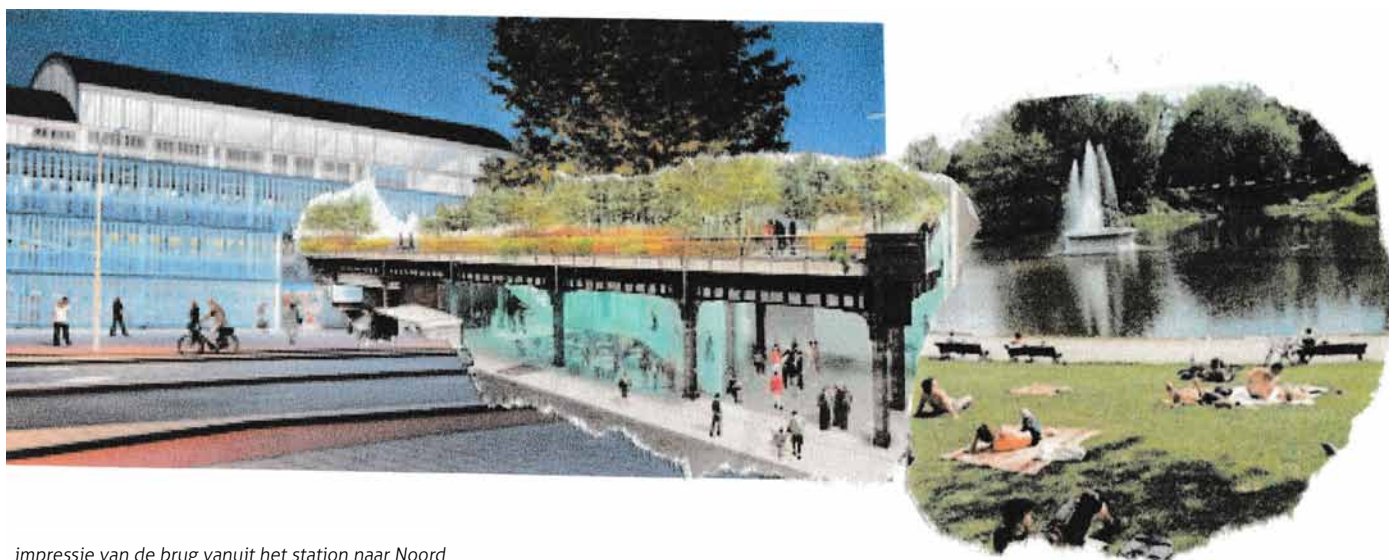
Door de brug krijgt het station aan de noordkant een eigentijdse entree, die niet meer als een achterdeur wordt ervaren. Voor bezoekers van Haarlem die met de trein komen, wordt de stad ook interessanter. Meteen vanaf het station wordt een nieuw gebied met pareltjes zoals het Dolhuys en de Patrimoniumbuurt bereikbaar.

Via de brug kunnen ook de beide Bolwerken en Singels met elkaar worden verbonden, waardoor een aangesloten parkgebied rondom een grote waterpartij ontstaat. Voorzieningen voor droge recreatie zijn mogelijk aan de kant van de Bolwerken en in het water, vanaf de smalle Singelkant, voor natte recreatie.

Doordat de brug breed is, kan die worden ingericht met groen en recreatieplekken. Behalve een brug wordt het zo ook een ontmoetingsplek met uitzicht op de Bolwerken en de Singels.

Haarlem-Noord is een gebied waar vooral gewoond wordt. In verhouding tot het aantal inwoners in het gebied zijn er weinig voorzieningen. Voor bestuurlijke zaken, cultuur, winkels en ontspanning - met uitzondering van sport - moet men naar de binnenstad of zuid. De leefbaarheid in met name de oude, volgebouwde buurten met een 19e-eeuwse infrastructuur komt hierdoor onder druk te staan.

Door de 'matrixbrug' verbetert niet alleen de oost-westverbinding, het geeft ook een noodzakelijke impuls aan de leefbaarheid in Noord. Dit past precies bij de doelstellingen van het Masterplan. Wanneer de binnenstad - inclusief het stadsbestuur - over de brug naar Noord komt, krijg je een win-winsituatie die pas echt iets oplevert.

impressie van de brug vanuit het station naar Noord

SCHETS VAN DE ONTWIKKELING VAN HAARLEMSE BUURTEN

Frank den Hertog · Onderzoeker leefomgeving en gezondheid · f.hertog@zonnet.nl

Als geboren en getogen Haarlemmer fietste ik als tiener in de jaren tachtig door Haarlem. Wonend in Noord en schoolgaand in Schalkwijk leerde ik vele hoekjes van de stad kennen door telkens weer een andere route te rijden. En na een kleine twintig jaar in Amsterdam gewoond te hebben ben ik sinds een paar jaar weer terug in de stad, samen met vrouw en kinderen. Er is veel veranderd in die tijd. En er is ook heel veel hetzelfde gebleven.

Wat mij opviel toen ik weer een tijdje in de stad rondreed, was dat de driedeling van de stad eerder lijkt toegenomen dan afgenomen. Ten noorden van het station is het de afgelopen jaren rustiger geworden. Een behoorlijk aantal grote voorzieningen is verdwenen, variërend van het Sint-Johannes de Deoziekenhuis en het Haarlem-stadion tot de Ripperdakazerne en de Droste-fabriek. Het waren allemaal voorzieningen die niet per se met de buurt verbonden waren, maar elk voor zich wel beeldbepalend voor dit stadsdeel. Het huidige beeld van Noord wordt meer dan ooit gekenschetst door zijn functie als woongebied, met her en der een enkele pluk winkelvoorzieningen.

In het stadsdeel ten oosten van het Spaarne (incl. Schalkwijk), ik noem het voor het gemak maar even Haarlem-Oost lijkt veel minder veranderd. Het straatbeeld wordt als vanouds nog flink door de auto bepaald. Auto's van mensen die veelal niet in dat deel van de stad wonen. Ik ben geneigd om te zeggen dat dit deel van de stad minder met zijn tijd is meegegaan, of anderszins de pech heeft dat het tussen de binnenstad en de rest van Nederland in ligt. En dan tot slot de westkant van de stad, inclusief het centrum. Hier is de reuring niet afgenomen, maar ook hier is het voor de auto minder toegankelijk geworden. Aan de diversiteit aan functies is niet veel veranderd, maar woonkwaliteit is er wel flink toegenomen, zeker in buurten als de Vijfhoek en de Leidsebuurt.

Maar is zo'n persoonlijke observatie dan ook terug te vinden in cijfers? Daarvoor ben ik eens gaan kijken in de [Leef-](#)

[baarometer](#) en heb een paar van die staatjes wat specifiek voor Haarlem onder de loep genomen. Ik zal hier vooral inzoomen op de zogenaamde rangorde van wijken naar sociale status. Die sociale status is een weergave van het aanzien of de populariteit van een wijk. De sociale status van een wijk is afgeleid van een aantal kenmerken van de mensen die er wonen: hun opleiding, inkomen en positie op de arbeidsmarkt. En dan vallen een aantal bijzondere zaken op, namelijk dat het beeld van Noord, Oost en West (natuurlijk) wel wat nuancering verdient, maar dat het wel zo is dat het met name de wijken rondom het centrum zijn die sinds 1998 in de lift zitten, met als uitschieters de Harmenjansbuurt en de Leidsebuurt. De andere kant van de medaille, die met de grootste dalers, wordt gevuld met wijken in Schalkwijk.

Maar dan heb ik het dus alleen nog maar over de relatieve stijging en daling van wijken binnen Haarlem. Op het moment dat we bij deze cijfers ook de andere wijken in Nederland betrekken, wordt het beeld grimmiger. Dan blijkt namelijk dat de stijgers ook enorme stijgers zijn ten opzichte van andere Nederlandse wijken (zowel de Harmenjansbuurt als de Leidsebuurt stijgt meer dan 1500 plekken op een totaal van ongeveer 4000 wijken) én dat de dalers op de Haarlemse ranglijst ook flinke dalers zijn op de nationale lijst (zowel Meerwijk als de Boerhaavebuurt daalt meer dan 600 plekken).

Deze constatering moet een wake-up-call zijn voor de genoemde wijken in Schalkwijk. Primair zijn dat de gemeente en de corporaties die verantwoordelijk zijn voor investeringen in de openbare ruimte en infrastructuur, maar evenzogoed zijn het ook de burgers zelf die het heft in eigen handen kunnen nemen en eigen initiatieven kunnen ondernemen. Want de status van een buurt mag dan niet als het grootste probleem worden gekenschetst, het is veelal wel een belangrijke indicator voor veel andere verschijnselen, zoals sociale cohesie, ervaren veiligheid, economische voorspoed, gezondheid en het levensgeluk van mensen.

rangorde van wijken naar sociale status, vergelijking van 1998 met 2014; Leefbaarometer

Rangorde 2014	Wijk	Rangorde 1998	Vershil	Rangorde NL 1998	Rangorde NL 2014
1	KLEVERPARK	3	-2 ▲	852	151
2	HAARLEM CENTRUM	7	-5 ▲	1434	161
3	LEIDSEBUURT	10	-7 ▲	1954	240
4	RAMPLAANKWARTIER	1	3 ▼	213	271
5	SINNEVELT	2	3 ▼	633	290
6	DEN HOUT	4	2 ▼	872	318
7	TRANSVAALBUURT	8	-1 ▼	1527	406
8	LEIDSEVAARTBUURT	6	2 ▼	1106	469
9	SPAARN DAM GEM. HAARLEM	9	0 ▼	1684	871
10	INDISCHE BUURT-NOORD	11	-1 ▼	2103	1124
11	VONDELKWARTIER	16	-5 ▲	2925	1229
12	HARMENJANSBUURT/ WAARDERPOLDER	19	-7 ▲	3183	1260
13	MOLENWIJK	5	8 ▼	898	1347
14	VOGELENBUURT	13	1 ▼	2684	1965
15	POTGIETERBUURT	17	-2 ▲	2987	2221
16	EUROPAWIJK	15	1 ▼	2754	3010
17	PARKWIJK	18	-1 ▼	3095	3105
18	BOERHAAVEWIJK	12	6 ▼	2609	3258
19	MEERWIJK	14	5 ▼	2741	3371

STADSTRENDS

Juan Nibbelink · Ruimtelijk Vormgever & Trendwatcher · juan@c-on.nl

Einde van een tijdperk

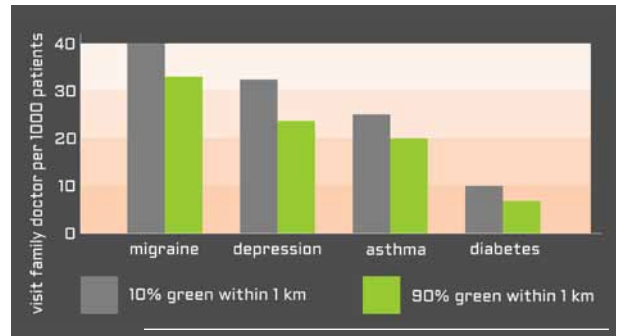
De tijd dat werken en privé gescheiden zijn, lijkt alweer achter ons te liggen. Niet alleen op persoonlijk niveau, maar ook de fysieke scheiding van deze functies lijkt een einde te vinden in lege bedrijvencentra en niet meer zo populaire Vinex-wijken. Mogen we constateren dat mono-functies niet werken? Blijkbaar ligt het in onze aard om op zich goede ideeën zo 'rücksichtslos' tot in de periferie door te voeren. Integratie van het kwartier werken, wonen, consumeren en recreëren. Alsof dat iets nieuws is. Even weglomen van je werkplek voor een broodje buiten de deur, of niet je wijk uit hoeven voor een rol toiletpapier. Tussen de middag even naar huis, wandelen in het park of lunchen met je zieke moeder. De A-locatie is een andere dan tien jaar geleden. Wij Nederlanders schijnen veel vrije tijd te hebben. Daar waar deze niet wordt ingevuld met de zorg voor kinderen of anderen, al dan niet familieleden, kunnen wij deze besteden aan winkelen, sporten, golfen, wandelen en het bezoeken van musea, concerten, musicals, theaters. Het belang van cultuur en natuur is daarmee in Nederland al meer dan een secundaire voorwaarde. Hoewel mensen zich graag laten souffleren over de zondes van deze 'linkse hobby's'.

Winkelpanden te duur

Ook in de retail blijkt dat de consument de mono-concepten steeds meer links laat liggen. Enkele bekende namen hebben deze veranderingen niet overleefd en andere formules hebben het moeilijk. Vaak ook uit noodzaak zoekt men de oplossing in de combinatie van verschillende functies. Goede koffie, 'smart-work-werkplekken' en winkelfunctie ineen. Daar tegenover staat dat ook juist de nichemarkten floreren. Net als in de stad staat één ding als een paal boven water en dat is dat 'beleving' een steeds belangrijkere factor is geworden. Ook is het verhaal achter het product onderdeel geworden van het product. Als dat ook nog een duurzaam verhaal is, dan is dat mooi meegenomen (aldus de consument). Daarmee is ook gezegd dat 'bereikbaarheid' niet per se de reden is dat winkelgebieden niet floreren. Die misvatting heerst nog steeds bij veel winkeliers. Zelfs onze prachtige winkelstad Haarlem is niet immuun voor de toenemende leegstand in het winkelgebied. Wat opvalt is dat de echt leuke winkels zich vaak aan de randen van het centrum vestigen. De reden is duidelijk: de eigenaren van de winkelpanden vragen vaak astronomische bedragen. Alleen grote winkelketens kunnen deze huur opbrengen en daarmee dragen de gebouweigenaren in grote mate bij aan de aftakeling van veel winkelgebieden. Een voordeel is dat een stad aan zelfregulering doet. De retail en horeca trekken weer de woonwijken in.

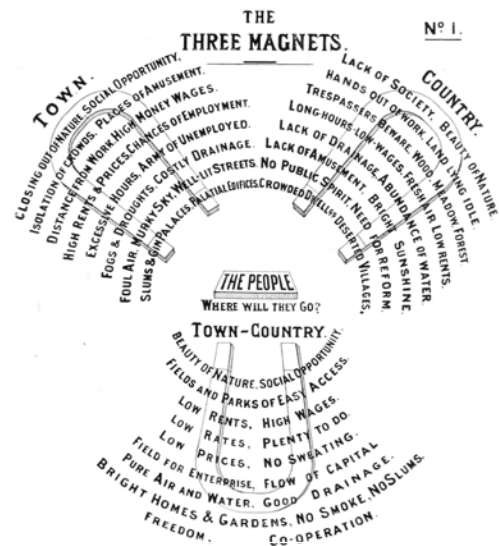
Groen in de wijk

Mede door de urbanisatie zal de druk op 'de stad' de komende tijd alleen maar toenemen. Een onwenselijk bijverschijnsel is dat 'de natuur' in de stad hieronder zal leiden. Groen is iets waar de stedeling nu juist zo veel behoefte aan heeft. Uit recent onderzoek ^[01] blijkt

relatie groen in je omgeving en aantal huisartsbezoeken

dat kantoorwerkers in een groene omgeving een circa 13% hoger niveau van welzijn ervaren en daardoor 8% productiever zijn. Naast groen spelen hier ook andere factoren een rol, zoals daglicht en luchtkwaliteit. Voor woonwijken blijkt dat een groene omgeving kan zorgen voor 10-20% minder bezoeken aan de huisarts. Dat geldt zelfs voor chronische ziektes als astma en diabetes. En dat is nog zonder de voordelen die groen biedt als het gaat om fysieke beweging en het afvangen van fijnstof en andere schadelijke stoffen. Hier is een duidelijk gemeenschappelijk belang voor bewoners, woningbouwverenigingen, zorgverzekeraars, gemeentes en andere stakeholders om de handen ineen te slaan. Dit alles heeft de potentie te zorgen voor een duurzaam en gezond zorgstelsel waar preventie en welzijn de boventoon voeren.

"the three magnets" van Ebenezer Howard

Biophilia

Nieuw zijn deze ideeën ook niet. Het nieuwe is wellicht dat het zich met moderne methodes beter laat onderzoeken en dat het langzaam ook begrijpelijk wordt voor mensen die alleen in cijfertjes kunnen denken. De fabrieken van Ford in de Verenigde Staten hebben groene daken gekregen. Niet omdat Ford een zo maatschappelijk verantwoord bedrijf is, maar omdat de bedenkers van cradle2cradle eenvoudig konden voorrekenen dat het Ford onder de streep iets oplevert. Minder onderhoudskosten, minder stookkosten en minder ziekteverzuim.

Ebenezer Howard heeft, vooral omdat de leefomstandigheden in de steden dramatisch waren verslechterd onder invloed van de industriële revolutie, aan het einde van de 19e eeuw de 'Garden City Movement' opgericht. Als basis voor het ontwerp van 'de Tuinstad' maakte hij het Three-Magnets-diagram waarin hij de voordelen liet zien van het leven in de stad en de voordelen van het leven op het platteland en deze samenvoegde. Biophilia betekent letterlijk 'de liefde voor leven en levende systemen' en suggereerde aan het einde van de 19e eeuw al dat er een instinctieve band is tussen mensen en levende systemen. Je aangetrokken voelen tot dat wat leeft en vitaal is. Inmiddels laat zich dit dus wetenschappelijk verklaren en kunnen we dit niet meer met een handgebaar wegzuiven.

no new furniture

Een kanttekening die gemaakt moet worden is dat de kwaliteit van het groen wel van belang blijkt. Schalkwijk schijnt een van de groenste wijken in Haarlem te zijn. Het groen is echter in hoge mate latent aanwezig. Het is veelal onbestemd, anoniem en nodigt niet uit tot enige interactie. Hooguit voor het weggooien van afval. Uiteraard zijn er ook positieve uitzonderingen in Schalkwijk.

Burgerparticipatie

Een term die helaas is gegijzeld door de Haagse politiek. Met een zich terugtrekkende overheid en haperende systemen die nog blijven draaien op de 'oude economie' lijkt de roep om een initiatief nemende burger alleen maar harder te gaan klinken. Waar eerder de politieke slogan was 'eigen verantwoordelijkheid', wat vooral 'eigen portemonnee' betekende, is het nu de handen uit de mouwen. Met onder andere broodfondsen, crowdfunding en de nieuwe media laten we de gevestigde orde links liggen. Het uitwisselen van diensten en

producten in plaats van factureren en de 'wildgroei' aan zpp'ers heet inmiddels een 'hoofpijndossier' in politiek Den Haag. Daar waar de marktwerking dus z'n werk doet, stapt ook de Belastingdienst op de rem. Onder de noemer 'nieuwe businessmodellen' wordt veel nieuwe business geïnitieerd. Sommige halen het, andere niet of moeten worden bijgesteld. Van handen uit de mouwen is zeker sprake. Smart work places, pop-up-café's, conceptstores; soms tijdelijk en vaak hipper dan hip.

De behoefte van jong en oud aan die multifunctionele leefomgeving vertaalt zich in ook in 'collectief particulier opdrachtgeverschap'. Hierbij zijn de toekomstige bewoners de gezamenlijk opdrachtgever voor hun eigen nieuwbouw- of vernieuwbouwproject. Een adviseur wordt in de arm genomen en deze stelt zich daarbij faciliterend op en maakt de toekomstige bewoners wegwijz in de rol van de opdrachtgever. Daarbij ontstaan nieuwe combinaties waarin de projectontwikkelaars en woningbouwverenigingen niet voorzien. Een combinatie van jongeren- en ouderenwoningen, hotel, een werkplaats en semipublieke ruimtes is niet ondenkbaar. Wanneer er faciliteiten zijn die gedeeld worden, zoals een wasruimte, een terras of een werkplaats, noemt men dit 'cohousing'. In het mooiste geval blijven bepaalde faciliteiten (zoals wasmachines) van de fabrikant en betalen de bewoners slechts voor de het gebruik van de faciliteiten.

Hoewel vastgoedbeheerders en makelaars het graag blijven ontkennen, zijn broedplaatsen nog altijd de effectiefste en goedkoopste methode om minder actuele stadsdelen weer op de kaart te zetten. Al dan niet met financiële hulp van gebouweigenaren of overheid. Het zijn echter 'de mensen' die voor de chemie zorgen en een broedplaats tot een succes maken. Daardoor is het hoegenaamd onmogelijk om het groeiproces van een broedplaats volgens een strak, vooropgezet draaiboek te laten verlopen. Niet in de laatste plaats omdat elke broedplaats een eigen doelgroep bedient. Na verrichte diensten lijkt het lot van veel ongeregisseerde broedplaatsen er wel een te zijn van plaatsmaken voor de commercie. Dat is prima, zolang er ruimte blijft voor het verbeteren van andere plekken in de stad. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat broedplaatsen ook een doel op zich zijn. Haarlem is immers ook de stad voor de kleinschalige creatieven.

[01] Maas, J., Verheij, R. A., de Vries, S., Spreeuwenberg, P., Schellevis, F.G., & Groenewegen, P.P. (2009). Morbidity is related to a green living environment. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 63(12), 967-973

over deze uitgave

Wie Maakt Haarlem is een crossdisciplinair platform van en voor de nieuwe generatie Haarlemse ruimtelijke professionals om elkaar te ontmoeten, te inspireren & elkaar verder te helpen. In deze tijd waarin je nadrukkelijker dan ooit samenwerkt met andere professionals, probeert Wie Maakt Haarlem een informeel netwerk te vormen tussen geëngageerde Haarlemmers die willen bouwen aan deze stad.

Redactie: Arjan Luiten, Frank den Hertog, Juan Nibbelink, Douwe IJskamp, Peter Oeberius Kapteijn, Hein Veldmaat & Tjeerd Gunning.

Verspreiding & Oplage: Digitaal via website, e-mail & social media. Geen gedrukte oplage.

beeldverantwoording

Serie Haarlems Water p.1
Amsterdamse Poort p.2
Kantoorconcept p.4&5
Serie Haarlems Water p.5
Collage en Schets p.6&7
Masterplan Spoorzone p.7
Groen & Gezondheid p.9
Three Magnets p.9
No New Furniture p.10

Arjan Luiten
Arjan Luiten
Peter Oeberius Kapteijn
Arjan Luiten
Douwe IJskamp
Gemeente Haarlem
Zie noot bij artikel
PD, Ebenezer Howard
Juan Nibbelink